

А.В. Кондратова – здобувач, викладач кафедри загальної та прикладної психології і педагогіки Харківського національного університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ КУРСАНТІВ ХНУВС ДО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОBOB'ЯЗКІВ

Формування готовності до професійної діяльності є метою і результатом тривалого процесу підготовки майбутнього фахівця. Даний процес можна розглядати як формування у майбутнього фахівця готовності до виконання професійних функцій.

Зміст і структура готовності особистості до праці визначається вимогами до діяльності, тобто до її видів, до психологічних процесів, стану, властивостей і досвіду особистості. Професійна діяльність вимагає від молодого фахівця системи професійних знань і вмінь, які є необхідним компонентом готовності. Однак їх наявність є лише необхідною умовою для успішної діяльності і прямо не впливає на активність її суб'єкта. Активна позиція багато в чому залежить від системи мотивів, ставлення до певних завдань, змісту і об'єкту діяльності. Глибока її мотивація тісно пов'язана з усім суспільним розвитком особистості і є потужним суб'єктивним фактором продуктивності праці. Таким чином, до структури готовності курсанта ХНУВС до професійної діяльності в якості основних необхідних компонентів включаються:

1. Теоретичні та методичні знання специфіки професійної діяльності правоохоронців;
2. Професійне самовизначення курсантів;
3. Професійні та прикладні уміння.

Засвоєння знань та вмінь є необхідною передумовою для становлення професійного самовизначення працівника правоохоронних органів. У свою чергу професійне самовизначення стимулює активність в оволодінні професійними знаннями й уміннями. Якщо виключається хоча б один з перерахованих вище компонентів готовності до виконання професійних обов'язків або спостерігається знижений рівень їх сформованості, то все це веде до зниження успішності, а відповідно і результативності професійної діяльності працівника правоохоронних органів.

Незважаючи на взаємозв'язок всіх компонентів готовності, між ними існує певна ієрархія по значимості. На основі методологічного принципу про провідну роль мотивів в активізації діяльності особистості і результатів вивчення майбутніх офіцерів міліції можна виділити професійне самовизначення курсантів як найбільш значущий компонент у структурі готовності.

Готовність до професійної діяльності – це складне цілісне утворення, яке є потенційна якість особистості. Професійне самовизначення включає

усвідомлення соціальної значущості роботи працівника правоохоронних органів і необхідності виконання свого громадського і професійного обов'язку. Знання, вміння та навички, набуті в процесі навчальної діяльності необхідні для роботи працівника правоохоронних органів на початку його самостійної діяльності та для подальшого вдосконалення його майстерності. Знання, вміння і навички є еталоном для обсягу професійної підготовки до професійної діяльності працівника правоохоронних органів. Професійна підготовка включає в себе вивчення структури професійної діяльності, особистісні особливості курсанта. При визначенні змістовної сторони компонентів готовності враховуються не тільки соціальні вимоги професії, але й об'єктивні можливості навчально-виховного процесу у вузі: обмеженість у часі, завантаженість курсантів, зміст дисциплін юридичного циклу та ін..

За час навчання у вузі курсанти мають можливість оволодіти основами професійної майстерності. Професійна діяльність вимагає від курсантів теоретичних знань, практичних умінь і навичок, без опанування якими неможливо стати добрим фахівцем у правоохоронних органах. Основне завдання ХНУВС полягає не тільки в тому, щоб курсанти оволоділи теоретичними знаннями, а й навчилися користуватися цими знаннями на практиці.

Готовність до професійної діяльності на рівні професійної майстерності визначається професійними уміньми. Уміння мають велику рухливість, носять свідомий характер виконання дій. Зміна вимог до характеру умінь є відповіддю на зростання наукової інформації, швидку заміну старих знань новими, тоді значення набуває озброєння людини не стільки технікою, скільки методикою виконання дій. Такий підхід важливий у навчанні будь-якого виду діяльності і тим більше необхідний при підготовці майбутніх працівників правоохоронних органів. Міліціонеру частіше доводиться вдосконалювати свої знання, переглядати методи своєї роботи та опановувати нові уміньми професійної діяльності, ніж працівнику будь-якої іншої професії.

У процесі професійної підготовки відбувається оволодіння знаннями, вміннями, накопичується професійний досвід, однак знання й уміння повністю не зумовлюють розвиток особистості.

С.Л. Рубінштейн (С.Л. Рубінштейн, 1967) стверджував, що: «Зовнішній вплив дає той чи інший психічний ефект, лише заломлюючись через психічний стан суб'єкта, через що склався у нього лад думок і почуттів». Таким чином, метою методики підготовки до професійної діяльності є формування у курсантів активної життєвої позиції. Це тривалий і складний процес, який включає в себе інтелектуальний, емоційний і вольовий прояв особистості.

Для активізації особистості в процесі навчання і виховання необхідно спиратися на закономірності психіки курсанта. Пізнавальна діяльність характеризується засвоєнням тієї чи іншої інформації. На сьогоднішній день важливим є ціннісний профіль тих знань і умінь, які одержують

курсанти ХНУВС - це пов'язано з підвищенням вимог до фахівців в умовах складної соціально-економічної ситуації в країні.

А.Н. Леонтьєв (А.Н. Леонтьев, 1975) стверджував: «Придбані знання повинні мати особистісний сенс, тому що саме він створює пристрасть людської свідомості». Тому, в процесі формування готовності курсантів ХНУВС до виконання професійних обов'язків необхідно створювати їм ситуації, при яких суспільно значуще буде сприйматися у відповідності з їх цілями та інтересами.

Професійна підготовка в значній мірі залежить від сформованих позитивних мотивів навчання, які визначають ставлення до пізнавальної діяльності та до виховної роботи курсантів ХНУВС. У системі мотивів провідне місце займають такі, як: 1) усвідомлення соціальної та особистісної значущості набувають знання і уміння; 2) інтерес до предметів професійного циклу. Вони формують у курсантів захопленість своєю майбутньою спеціальністю і моральну відповідальність за навчання. Мотивація навчання, як і будь-якої діяльності, значною мірою є наслідком попереднього шляху розвитку особистості і виступає як суб'єктивна реакція на зовнішні впливи, які стимулюють появу мотивів. Отже, в ході професійної підготовки необхідно такий вплив громадської думки та інших видів зовнішнього впливу, які викликали б стан інтересу і задоволення пізнавальною діяльністю, емоційної та інтелектуальної напруженості, прагнення до досягнення мети, гордості за обрану професію, спеціальність.

Такі стани є «будівельним матеріалом» для формування характеру. Щоб мотив став особистісною властивістю, який буде закріплений за особистістю, тобто «стереотипізованим» в особистості, він повинен генералізувати по відношенню до ситуації, у якій він спочатку з'явився, поширившись на всі ситуації, однорідні з перших.

Задача «перекладу» зовнішніх впливів у внутрішні фактори особистості є досить складною. Одним з головних умов її рішення є така організація пізнавальної діяльності, яка породжує комплекс необхідних позитивних почуттів та емоцій.

Таким чином, для того, щоб курсант займав активну позицію в процесі професійної підготовки, необхідно застосовувати таку систему методів, яка забезпечуватиме генералізацію певних емоцій, почуттів, цінностей і мотивів, що призведе до формування динамічного стереотипу в його мисленні та поведінці. Велика роль в даній системі приділятиметься вправам і тренуванням, створенню позитивного емоційного фону навчання та ін.. Процес генералізації полягає в тому, що викладення політичних і моральних ідей формують ціннісні відносини особистості, які являють собою необхідний, загальний і вічний фактор життя людини, що в кінцевому результаті, має призвести до формування готовності курсантів ХНУВС чесно виконувати свої професійні обов'язки.